

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

ACCOUNTING AND ANALYSIS OF THE FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISES' ACTIVITIES

Сусіденко Ю.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет

У статті досліджено облік та аналіз фінансових результатів діяльності підприємств на підставі узагальнення окремих підходів і поглядів щодо їх визначення. Доведено, що формування фінансового результату є основою принципів і правил бухгалтерського обліку, обов'язкового дотримання яких вимагає законодавча база, зокрема концептуальні основи складання та подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності. Формуванню фінансових результатів діяльності підприємств передують складна облікова робота, від якості якої залежать достовірність та об'єктивність інформації, що необхідна для прийняття управлінських рішень. Встановлено, що проведення внутрішнього та зовнішнього аналізів фінансового стану та фінансових результатів підприємства базується на даних обліку, а саме як записів на відповідних рахунках бухгалтерського обліку, так і звітності, яка формується на основі тієї ж інформації.

Ключові слова: фінансові результати, облік та аналіз, фінансові результати, економічний ефект, рентабельність, підприємство.

В статье исследованы учет и анализ финансовых результатов деятельности предприятий на основе обобщения отдельных подходов и взглядов относительно их определения. Доказано, что формирование финансового результата является основой принципа и правил бухгалтерского учета, обязательного соблюдения которых требует законодательная база, в частности концептуальные основы составления и представления финансовых отчетов, международные стандарты финансовой отчетности. Формированию финансовых результатов деятельности предприятий предшествует сложная учетная работа, от качества которой зависят достоверность и объективность информации, необходимой для принятия управленческих решений. Установлено, что проведение внутреннего и внешнего анализа финансового состояния и финансовых результатов предприятия базируется на данных учета, а именно как записей на соответствующих счетах бухгалтерского учета, так и отчетности, которая формируется на основе той же информации.

Ключевые слова: финансовые результаты, учет и анализ, финансовые результаты, экономический эффект, рентабельность, предприятие.

The paper investigates the accounting and analysis of the financial results of enterprises' activities on the basis of generalization of separate approaches and views on their definition. It is proved that the financial result is the basis of the principles and accounting rules, mandatory compliance with which requires that legislative framework, in particular, the conceptual basis for preparation and presentation of financial statements, international financial reporting standards etc. The financial results of enterprises' activities are preceded by a complex account work, the quality of which depends on the accuracy and objectivity of the information necessary for making management decisions. Found to be carrying internal and external analysis of financial condition and financial results of the company is based on records: as records in the appropriate accounts of accounting and reporting, which is based on the same information.

Keywords: financial results reporting and analysis, financial results, economic effect, profitability, company.

Постановка проблеми. Облік та аналіз фінансових результатів діяльності підприємств є важливою складовою роботи управлінського персоналу щодо реалізації обраної стратегії бізнесу. Оцінка фінансової стійкості підприємства посідає вагомe місце в роботі аналітиків щодо оцінки інвестиційної привабливості та платоспроможності контрагентів, а також

оцінки ділових партнерів в умовах ризику та невизначеності. На підставі фінансових результатів управлінський персонал приймає рішення про напрями фінансування підприємства за рахунок власних джерел, інвестори – щодо формування портфеля цінних паперів, а кредитори визначають пріоритети щодо позик, які видають.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на основі фінансових результатів можна судити про успішність діяльності підприємства загалом, а самі фінансові результати виступають індикатором ефективності роботи підприємства, який потребує достовірного обліку та аналізу. У процесі становлення ринкових відносин в Україні всі ланки фінансової системи опинилися у глибокій кризі. І тому необхідними є деталізований облік та аналіз фінансових результатів підприємства з метою запобігання його банкрутства і забезпечення подальшої успішної діяльності з перспективами виходу на міжнародні ринки, що повинно підвищувати авторитет держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації та методики обліку і аналізу фінансових результатів знайшли відображення у працях таких вчених-науковців, як, зокрема, К.В. Безверхий [1], Н.М. Голуб [2], Я.С. Карп'як [3], А.А. Кашканов [4], М.В. Рета [5], В.А. Сідун [6], С.Л. Червінська [7], Є.Ю. Шара [8], С.Б. Шипіна [9], Р.Б. Шишка [10], А.В. Якименко [11]. Але водночас слід відзначити, що існують питання, які потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є визначення повноти та якості формування фінансових результатів, встановлення спрямованості й рівня впливу окремих факторів на зміну показників прибутку, узагальнення методів визначення резервів покращення фінансових результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі в Україні дещо послаблений контроль за достовірністю визначення фінансових результатів діяльності підприємств аграрного сектору. Пов'язано це з тим, що більшість з них не є платниками податку на прибуток, а сплачують фіксований сільськогосподарський податок, тому необхідно проводити аудит фінансових результатів підприємств. Теоретичною базою економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є прийнята для всіх підприємств, незалежно від форми власності, єдина модель господарського механізму підприємства, заснована на оподаткуванні прибутку в умовах ринкових відносин, що фактично є моделлю формування і розподілу фінансових результатів [3, с. 175].

Порядок розподілу прибутку підприємства залежить від чинного законодавства, яке регулює взаємовідносини підприємства з бюджетом, формами власності й організаційно-правовим статусом підприємства.

Отриманий підприємством прибуток спрямовується на виплату податків та обов'язкових платежів, що сплачуються з прибутку, а також на утворення чистого прибутку. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, використовується для матеріального заохочення і соціального розвитку, формування резервного

фонду, фондів комерційного ризику, виробничого розвитку, виплати дивідендів, поповнення інших фондів, що формуються за рішенням підприємства. Розмір фондів фінансових коштів, що утворюються підприємством за рахунок чистого прибутку, не регламентується, за винятком резервного фонду (для акціонерних товариств).

В ринковій економіці дається велике значення порівнянням прибутку з прибуткоутворюючими факторами і базами формування. Показники рентабельності і прибутковості мають загальну економічну характеристику, вони відображають кінцеву ефективність роботи підприємства і продукції, що випускається ним. Головним показником рівня рентабельності є відношення загальної суми прибутку до виробничих фондів. Існує багато чинників, що визначають величину прибутку і рівень рентабельності. Ці чинники можна поділити на внутрішні і зовнішні.

Показник рентабельності є відносною характеристикою фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Він вимірює дохідність підприємства в різних сферах господарювання та групується у співвідношенні з інтересами учасників економічного процесу, ринкового обміну.

Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (та доходу) підприємства. З цієї причини вони є обов'язковими елементами порівняльного аналізу та оцінки фінансового стану підприємства. Рентабельність підприємства (загальна рентабельність) визначають як відношення балансового прибутку до середньої вартості основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів. Відношення фонду до матеріальних і прирівняних до них витрат відображає прибутковість підприємства [4, с. 10].

Правильна інтерпретація аналітичних показників, розрахованих на основі облікових даних, дає змогу управлінському персоналу та зовнішнім користувачам діагностувати проблеми, що наявні в діяльності підприємства, виявляти напрями діяльності, які вимагають додаткового фінансування для розвитку, ідентифікувати проблемні питання розподілу прибутку як внутрішнього джерела фінансування розвитку. Відповідно, результати аналізу фінансових результатів, зокрема операцій з формування та розподілу прибутку, є основним інформаційним джерелом для розроблення та прийняття управлінських рішень.

Так, рентабельність активів (ROA) визначається як відношення прибутку (балансового чи чистого) (Пб або Пч) до середньої величини активів за певний період (Аср):

$$ROA = \frac{Пб(абоПч)}{Аср} \cdot 100\% . \quad (1)$$

Цей показник служить для визначення ефективності використання капіталу, оскільки дає загальну оцінку доходності вкладеного у вироб-

ництво капіталу, як власного так і взаємного [34, с. 119].

Рентабельність активів також можна представити як ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів:

- 1) рентабельності продажу;
- 2) обороту активів (Oa):

$$ROA = ROS \cdot Oa. \quad (2)$$

Чим меншою є доля прибутку в ціні, тим більшою повинна бути швидкість обороту, щоб рентабельність вкладень в підприємство була достатньою.

І навпаки, чим нижчою є швидкість обороту, тим більшою повинна бути доля прибутку в ціні товару. Рентабельність поточних активів ($Pта$) є відношенням чистого прибутку підприємства ($Пч$) до середньої величини поточних активів (оборотних коштів) підприємств ($Ат. ср$):

$$Pта = \frac{Пч}{Ат. ср} \cdot 100\%. \quad (3)$$

Цей показник характеризує величину прибутку, отриману з кожної гривні, що вкладена у поточні активи.

Рентабельність власного акціонерного капіталу (ROE) визначається як відношення чистого прибутку ($Пч$) до середньої величини власного капіталу підприємства ($Кс$) за якийсь період:

$$ROE = \frac{Пч}{Кс} \cdot 100\%. \quad (4)$$

Цей показник посідає особливе місце серед показників рентабельності і характеризує ефективність використання власних коштів акціонерів, величину прибутку, отриману на кожну гривню вкладень акціонерів в підприємство, залишаючись в розпорядку підприємства. Значення цього показника відбиває ступінь прива-

бливості об'єкта для вкладень коштів акціонерів. Чим вищим є цей показник, тим більшим є прибуток, що приходить на одну акцію, тим вищими є потенційні дивіденди [6, с. 212].

Також на величину рентабельності власного акціонерного капіталу впливає показник рентабельності активів. За стандартної оцінки фінансового стану підприємства можна використати такі методи:

1) метод використання системи взаємозв'язаних показників рентабельності, кожний з яких несе однакове навантаження як для робітників підприємства, так і для користувачів фінансової інформації (менеджерів, акціонерів, інвесторів, кредиторів та ін.);

2) метод використання системи показників рентабельності одного з елементів фінансово-економічної оцінки дійсного положення підприємства;

3) метод проведення динамічного і порівняльного аналізу показників рентабельності:

- аналіз секторів основної діяльності;
- аналіз діяльності підприємств;
- аналіз конкурентів [10, с.113].

Проведемо аналіз показників рентабельності підприємств ТОВ «Прогрес», ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ» та ТОВ «СТОВ «ІВА»» в табл. 1 за вихідними даними, взятими з фінансової звітності за формами № 1 «Баланс» і № 2 «Звіт про фінансові результати» [12–14].

За результатами бачимо те, яка була рентабельність за чистим прибутком у ТОВ «СТОВ «ІВА»», ТОВ «Прогрес» та ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ», а також зміну інших коефіцієнтів протягом двох років, які були представлені у табл. 1.

Щодо аналізу доходів ми можемо зробити висновки, що протягом двох років доходи під-

Таблиця 1

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємств

Показники	Роки		Відхилення (+, -)
	2014	2015	
ТОВ «Прогрес»			
Рентабельність за чистим прибутком	43,8	35,7	-8,1
Коефіцієнт оборотності активів	73,6	104,6	31
Коефіцієнт фінансової залежності	104,6	104,2	-0,4
Рентабельність власного капіталу	33,7	28,0	-5,7
ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ»			
Рентабельність за чистим прибутком	2,29	9,48	7,19
Коефіцієнт оборотності активів	81,3	162,2	80,9
Коефіцієнт фінансової залежності	243,6	197,3	46,3
Рентабельність власного капіталу	4,55	30,3	25,7
ТОВ «СТОВ «ІВА»»			
Рентабельність за чистим прибутком	6,98	26,0	19,02
Коефіцієнт оборотності активів	144,5	162,0	17,5
Коефіцієнт фінансової залежності	102,0	100	-2
Рентабельність власного капіталу	10,3	42,2	31,9

приємств формувалися переважно за рахунок доходів, отриманих у результаті операційної діяльності. Основну частку займає виручка від реалізації. В ТОВ «Прогрес» у 2015 році вона складає 93,0%, у ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ» – 90,0%, а у ТОВ «СТОВ «ІВА»» – 93,0%. Найбільший дохід у 2015 році має ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ», що пов'язано з більшими масштабами його діяльності. Найменший дохід у ТОВ «СТОВ «ІВА»» [12–14].

Щодо витрат, то найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції в 2015 році в ТОВ «СТОВ «ІВА»» – 88,7%, в ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ» – 83,0%, в ТОВ «Прогрес» – 79,0%.

Можемо зробити висновки про те, що рентабельність за чистим прибутком у 2015 році по підприємствах ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ» і ТОВ «СТОВ «ІВА»» збільшилася порівняно з 2014 роком, що означає, що збільшилася дохідність основної діяльності підприємств. Коефіцієнт оборотності також збільшився, отже, підприємства розширюють виробництво.

Таким чином, управління грошовими потоками здійснюється відповідно до поставлених цілей, обґрунтування яких є початковим етапом формування моделі управління грошовими потоками.

Зважаючи усі обставини сучасного економічного та політичного становища в державі, можемо сказати, що у модель управління фінансовими ресурсами (зокрема, грошовими потоками) підприємства слід закладати загальні та специфічні цілі, такі як:

1) повнота та своєчасність покриття потреби підприємства в капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

2) підтримання прийняттого рівня платоспроможності й ліквідності;

3) оптимізація інвестиційних грошових потоків з урахуванням того, що вихідний інвестиційний потік зменшує вартість підприємства, а його генерування зорієнтоване на компенсуюче збільшення вхідних та / або зменшення вихідних грошових потоків у таких періодах;

4) узгодження політики управління грошовими потоками з потребами операційної діяльності підприємства, зокрема в частині управління робочим капіталом та управління прибутком;

5) організація фінансових грошових потоків із метою оптимізації структури капіталу та зменшення середньозваженої вартості капіталу;

6) забезпечення ефективності використання такого обмеженого ресурсу підприємства, яким є грошові кошти в його розпорядженні;

7) підтримання балансу між формуванням резерву ліквідності та альтернативними можливостями використання грошових ресурсів підприємства;

8) скорочення витрат підприємства, пов'язаних з організацією управління грошовими потоками.

Отже, ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства дасть змогу забезпечити зростання достатку акціонерів (власників) підприємства як фундаментальної основи фінансового менеджменту, що виявляється у зростанні вартості підприємства та створенні грошової доданої вартості.

Проблему управління формуванням та використанням фінансових ресурсів слід розглядати від первинного суб'єкта господарювання до посередньо держави.

Виходячи із ситуації, що склалася, можна стверджувати, що для ефективної не тільки господарської, але й фінансової діяльності підприємства загалом кожний суб'єкт господарювання повинен сформувати власну стратегію управління фінансами.

Практика показує, що, як правило, ця стратегія полягає у створенні фінансових планів: довгострокових (більше 1 року), середньострокових (річних, квартальних), короткострокових (щомісячних).

Управління фінансовими ресурсами підприємства зводиться до безперервного процесу оброблення фінансової інформації, її аналізу і подальшого розроблення, а також прийняття управлінських рішень за результатами аналізу. Безперервність процесу обумовлюється наявністю організаційного, методологічного, кадрового, інформаційного, технічного та нормативно-правового забезпечення [9, с. 230].

Зауважимо, що розробка організаційних і методичних питань економічного аналізу в умовах застосування сучасних комп'ютерних технологій є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку економічного аналізу, оскільки забезпечує розширення меж аналітичних досліджень.

Висновки. Формуванню фінансових результатів діяльності підприємств передують складна облікова робота, від якості якої залежать достовірність та об'єктивність інформації, що необхідна для прийняття управлінських рішень. Саме тому організація обліку фінансових результатів для досліджуваного підприємства є важливим напрямом його діяльності. Організація бухгалтерського обліку – це цілеспрямована діяльність керівників підприємства щодо створення, постійного впорядкування та удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів. Система організації обліку фінансових результатів товариства включає такі основні підсистеми: оперативний, управлінський та фінансовий облік, в межах яких формується інформація про фінансові результати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безверхий К.В. Особливості удосконалення фінансової звітності щодо відображення непрямих витрат діяльності підприємства / К.В. Безверхий // Вісник ЖДТУ. – 2014. – № 3. – С. 40–42.
2. Голуб Н.М. Вдосконалення обліку доходів відповідно до вимог міжнародних стандартів / Н.М. Голуб // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 82–83.
3. Карп'як Я.С. Організація бухгалтерського обліку витрат, доходів і фінансових результатів суб'єкта господарювання / Я.С. Карп'як // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 794. – С. 172–180.
4. Кашканов А.А. Аналіз витрат фінансової діяльності з урахуванням зміни їх структурних елементів / А.А. Кашканов // Вісник ДІАТ. – 2016. – № 1. – С. 9–14.
5. Рета М.В. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств / М.В. Рета, Г.О. Пляка // Вісник нац. техн. ун. «ХПІ». – 2015. – № 25(1134). – С. 25–34.
6. Сідун В.А. Економіка підприємства : [навч. пос.] / В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 436 с.
7. Червінська С.Л. Особливості визначення фінансових результатів діяльності аграрних підприємств / С.Л. Червінська // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 6. – С. 107–110.
8. Шара Є.Ю. Моделювання фінансових результатів діяльності підприємства / Є.Ю. Шара // Наукові праці НДФІ. – 2012. – № 3. – С. 100–104.
9. Шипіна С.Б. Сутність поняття «фінансові результати» як об'єкта бухгалтерського обліку / С.Б. Шипіна // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 229–232.
10. Шишка Р.Б. Внутрішньофінансова діяльність суб'єктів господарювання / Р.Б. Шишка, М.І. Мкртичева // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 4. – С. 112–117.
11. Якименко А.В. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства / А.В. Якименко // Економічний простір. – 2013. – № 5. – С. 47–55.
12. Офіційний сайт ТОВ «СТОВ «ІВА»» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iva.vn.ua.
13. Офіційний сайт ТОВ «СВІТАНОК – АГРОСВІТ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.switanok.vn.ua.
14. Офіційний сайт ТОВ «Прогрес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.progress.vn.ua.